REITER LÁSZLÓ

MAGYAR KÖNYVKULTÚRA

EZ A NYOMTATVÁNY A GLOBUS R.-T.
MŰINTÉZETÉNEK MUNKÁJA. KÉSZÜLT
200 SZÁMOZOTT PÉLDÁNYBAN. 1-TŐL
50-IG HOLLAND VAN GELDER PAPIRON

SZÁM

MAGYAR KÖNYVKULTÚRA

FELKÖSZÖNTŐ LERCHENFELD GRÓF NÉMET KÖVETNEK A VEZETŐ BIBLIOFILEK TISZTELETÉRE RENDEZETT ESTÉLYÉN VVIENBEN, 1928 OKTÓBER MÁSODIKÁN. NÉMET NYELVEN ELMONDOTTA

REITER LÁSZLÓ

AMICUS KIADÁS

BUDAPEST, 1928

Hölgyeim és Uraim!

Röviden és szerényen szeretnék szólani és ha mégsem leszek rövid és szerény, ez annak tulajdonítható, hogy szeretném figyelmüket egy kis nemzetre felhívni, mely csak lakosainak számát tekintve kicsiny, de kultúrája nagy és ennélfogva megérdemli, hogy tudomást szerezzenek róla.

Mielőtt tulajdonképpeni mondanivalómhoz hozzákezdenék, engedjék meg, hogy megköszönjem a bécsi bibliofil társaság szíves meghívását és örömömnek adjak kifejezést, hogy a bibliofilek e fényes összejövetelén résztvehetek. Nemkülönben hálával tartozom a követ úr ő excellenciájának, valamint a kegyelmes asszonynak a szivélyes vendégszeretetért, melyben részem van.

Most pedig, igen tisztelt Hölgyeim és Uraim, szíves elnézésüket kérem, mert felköszöntőm ürügye alatt hazám, Magyarország számára fogok propagandát csinálni.

A német bibliofil kultúrának több évszázados multja van, melyet háború és vér dacára folytonosság jellemez. És ha a magyar nemzet ilyen multra nem tekinthet vissza, ezt a tényt saját hibáján kívül álló okok idézték elő. Legyen szabad figyelmüket Mátyás királyra felhívnom, aki páratlan könyvgyüjteményt mondhatott magáénak, a kéziratmásolók légióját foglalkoztatta és az olasz reneszánsz-kultúrának egyik első pártolója volt. Könyvtárának darabjai, a Corvinák szétszóródtak a világ minden részébe, elvitték a háborúk, elrabolta a török, elhamvasztotta a tűz. Magyarország másfél évszázadon keresztül a töröké volt és később a Habsburgok alatt is akadályozva volt műveltségének fejlődésében.
Magyarországnak ma mégis erős bibliofil kultúrája van, melyet kiváló férfiak tevékenysége hozott létre. Bizonyára ismerik Apponyi Sándor gróf nevét, aki néhány év előtt húnyt el, mint a Magyar Bibliophil Társaság első díszelnöke. Egész életét a Magyarországra vonatkozó külföldi nyomtatványok gyüj-

tésének szentelte és páratlan gyüjteményét a nemzetre hagyta.

Néhány nevet említek még, akik Apponyi grófhoz hasonlóan, szintén értékes gyüjtői tevékenységet fejtettek ki. Ilyenek: dr. Todoreszku Gyula, aki szintén Hungarica-gyűjtő volt és gyűjteményét ugyancsak a nemzet kapta, és a most elhúnyt Vigyázó gróf, akinek nemcsak könyvtárát, hanem egész vagyonát a Magyar Tudományos Akadémia örökölte. Kiváló gyüjtő volt a korán elhalt dr. Hoselitz Gyula törvényszéki tanácselnök, aki a magyar irodalmon kívül a XIX. század illusztrált könyveit gyüjtötte, kortársaink közül Ernst Lajos, dr. Majovszky Pál, Végh Gyula, Kornfeld Móric báró, Székács Imre. Mások nevét is fölsorolhatnám még, de szisztématikus bibliofiliáról csak az 1920-ik év óta lehet beszélni. Ekkor, a legzavarosabb politikai viszonyok között, közvetlen a háború és forradalmak után alakult meg a Magyar Bibliophil Társaság, a magyar nemzet számára legkritikusabb időkben, midőn a trianoni

béke az országot szétmarcangolta, a szellemi kultúra fontos gócpontjait elszakította. Elvesztettük Erdélyt, Pozsonyt, Kassát, Szabadkát, a magyar mult, a magyar dicsőség számtalan emlékével együtt.

A Magyar Bibliophil Társaság évenkint rendezett kiállításaival, példát mutató tagilletményeivel pezsgő életet vitt a magyar bibliofiliába. Kiadványai közül legfontosabb elnökének, Végh Gyulának műve a magyar könyvkiadó- és nyomdászjelvényekről, mely német nyelven is megjelent és szerzőjének külföldön is nevet és megbecsülést szerzett. Ugyancsak Végh Gyula írta le Apponyi Sándor gróf ritkaságait is, mely Rariora et Curiosa címen 100 számozott példányban jelent meg holland van Geldern-papíron a leggondosabb kiállításban. A magyar könyvkultúra fejlődéséhez a Magyar Bibliophil Társaságon kívül még néhány más tényező is hozzájárult. A háború után alakult a hozzám közelálló Amicus könyvkiadóvállalat, melynek kiadványait kezdetben a legkiválóbb magyar könyvművész, Kozma Lajos

illusztrálta. E kor legszebb kiadványai közé tartoznak Ady Endre műveinek első kiadásai, mint például az Új Hellász és A Margita élni akar. Mindkettő Kozma fametszetű díszeivel, valamint a Régi magyar balladák könyve, melyhez ugyancsak Kozma Lajos készített egészoldalas fametszetű illusztrációkat. Utóbbi könyvnek elsőrangú nyomdai kiállítása a gyomai Kner munkája, mely cég ezidőtől kezdve szintén mintaszerű könyveket adott ki és számtalan alkalmat nyujtott Kozmának egy tipikusan magyar dekoratív művészet kialakítására, melyet később más kiváló művészek fejlesztettek tovább. Ilyenek Gróf József, Ékes Lajos, Kner Albert, Kaesz Gyula, Végh Gusztáv stb. Nagyon szépen dolgozott a békéscsabai Tevan-nyomda is, mely a bibliofilia terén tulajdonképpen úttörő volt, mert még a háború alatt néhány nagyon szépen tipografizált könyvet jelentetett meg. Ezekhez leginkább Divéky József rajzolt illusztrációkat. Jellemző, hogy míg nálunk nagy nyomdáink a könyvek tipografiai kiállítására egy-

általán nem fektettek súlyt, és nagy kiadóink, mint például a Franklin Társulat és az Egyetemi nyomda nagyon silány árút állítottak elő, addig kis cégeink, mint a Tevan, Kner és Amicus jártak jó példával elől. Az előbbi két cég saját nyomdáinak teljesítőképességét használta ki, utóbbi pedig leginkább a Globus rt. munkáját vette igénybe. Ezen nyomdákon kívül még Biró Miklós és Pápai Ernő készítenek kvalitásos munkát.

Kozma Lajos magyarosan dekoráló művészete mellett egy festői megjelenítésű illusztráló stílus is kialakult, melynek Fáy Dezső a legkiválóbb képviselője. Legjobb művei a Keleti Arthur Pax vobiscumához készült 53 litografia és az Arany János Nagyidai cigányokjához készült fametszetsorozat, melyet azonban a kiadó Franklin Társulat méltatlan és a művész munkáját destruáló köntösben jelentetett meg. Kiváló illusztrátor még Molnár C. Pál is, akinek sajnos, még csak egyetlen munkája látott napvilágot. Keleti Arthur Angyali üdvöz-

let című verseskönyvéhez készített 19 fametszetet. Harmadsorban legyen szabad még szerény munkásságomat is megemlíteni, mely a könyvek tipografizálásánál szigorú konstruktív tárgyilagosságra törekszik.

Az újabb irány művelői közé tartozik Kassák Lajos is, aki irodalmi munkássága révén a magyar kultúra első emberei közé tartozik és könyveinek tipografiáját saját maga tervezi, azonkívül Molnár Farkas és Bortnyik Sándor, utóbbiak azonban még csak néhány könyvcímlapig jutottak el. Mindezek a művészek, akiket itt fölsoroltam, megalakították a Magyar Könyvművészek Társaságát, mely dr. Naményi Ernő főtitkár agilitása révén szép jövő előtt áll.

Az itt röviden jellemzett magyar könyvművészet már külföldi sikerekre is visszatekinthet. 1927-ben résztvettünk a leipzigi nemzetközi könyvművészeti kiállításon, ez évben pedig a kölni Pressa keretében rendezett tárlaton, azonkívül nagy erővel készülünk az 1929-ben Barcelonában rendezendő világkiállí-

tásra, melyen a progressziv törekvések iránt érdeklődő kultuszminiszterünk, Klebelsberg Kuno gróf ígérete szerint demonstrativ keretek között veszünk részt.

Meg méltóztatnak engedni remélnem, hogy az itt felsoroltak alapján sokat szenvedett nemzetem számára megbecsülésüket vívtam ki és kérem Önöket, hogy Magyarország iránti érdeklődésüket dokumentálják azzal, hogy jöjjenek minél többen Budapestre, nézzék meg e kis nemzet munkáját közelről és vigyék hírül a nagy világba, hogy Magyarország él, dolgozik és hisz a jobb jövőben.

Ismételten köszönöm szivélyes vendégszeretetüket és poharamat az itt egybegyült bibliofilek és az azokat vendéglátó kegyelmes asszony és követ úr egészségére ürítem!

NÉVSOR

Apponyi Sándor gróf
Biró Miklós
Bortnyik Sándor
Divéky József
Ékes Lajos
Ernst Lajos
Fáy Dezső
Globus rt.
Gróf József
Hoselitz Gyula
Kaesz Gyula
Klebelsberg Kunó gróf
Keleti Arthur
Kozma Lajos
Kner Albert
Kner Imre
Kornfeld Móric báró
Majovszky Pál
Molnár C. Pál
Molnár Farkas
Naményi Ernő
Pápai Ernő
Székács Imre
Tevan-nyomda
Dr. Todoreszku Gyula
Végh Gusztáv
Végh Gyula
Vigyázó Ferenc gróf